

MAKSEJÕUETUSE TEENISTUSE TEISE TEGEVUSAASTA st 2024. aasta TEGEVUSARUANNE¹

Sisukord

1. Sissejuhatus	1
2. Maksejõuetuse teenistus	5
3. Riiklik järelevalve - juriidilisest isikust võlgnike ja nende lähikondsete käitumine	6
4. Pankrotihaldurite ehk avalik- õiguslike ülesannete täitjate haldusjärelevalve	11
5. Ühtse maksejõuetuse praktika kujundamise ühtlustamisele kaasa aitamine	14
6. Lõppsõna	15
Lisa 1 - Varatud maksejõuetud juriidilisest isikust võlgnikud ja nende käitumine	16
Lisa 2 - Haldusjärelevalve	16

1. Sissejuhatus

Käesolevas sissejuhatuses esitatud andmed on registritest saadud 02. jaanuaril 2025. aastal.

1.1. Seisuga 31.12.2024 tegutses Eestis registre andmetel 348 289 juriidilist isikut. Neist juriidilistest isikutest tegutsevaid oli kokku 339 692, likvideerimisel oli 7997 ja pankrotis 600. Saneerimisel olevate juriidiliste isikute arv ei ole teenistusele teada.

Aasta	Märke „likvideerimisel“	Märke „pankrotis“	Muud tegutsevad registrites kokku
2014	7 145	732	218 214
2015	6 898	640	228 428
2016	6 560	569	239 822
2017	6 636	549	245 582
2018	7 193	527	274 687
2019	7 741	555	282 205
2020	8 423	560	300 979
2021	8 790	554	323 136
2022	6 757	554	338 362
2023	7 195	587	350 476
2024	7 997	600	339 692

¹ Vt Maksejõuetuse teenistuse tegevusi ja tulemusi siit: <https://maksejouetus.konkurentsiamet.ee/maksejouetuse-teenistus/tegevused-ja-tulemused>

1.2. Seisuga 31.12.2024 tegutses Eestis registrite andmetel kokku 262 809 osaühingut, likvideerimisel oli 6420 ja pankrotis 526. Saneerimisel olevate osaühingute arv ei ole teenistusele teada.

Aasta	Märke „likvideerimisel“	Märke „pankrotis“	Muud tegutsevad registrites kokku
2014	5 386	576	142 840
2015	5 197	501	152 475
2016	4 953	456	163 621
2017	5 063	453	169 772
2018	5 486	445	188 423
2019	5 955	470	196 424
2020	6 613	474	213 078
2021	7 043	469	234 689
2022	5 368	467	250 062
2023	5 702	501	263 497
2024	6 420	526	255 863

1.3. Seisuga 31.12.2024 oli Eestis registrite andmetel kokku 262 809 osaühingut, millest 169 116 osaühingu (st ligi 65%) puhul on ainuosanik ja ainus juhatuse liige üks ja see sama füüsiline isik.²

1.4. Perioodil 01.01.2024 kuni 31.12.2024 on registripidajad registritest ära kustutanud 35 042 juriidilist isikut, sealhulgas 32 273 äriühingut, nendest omakorda 31 826 osaühingut.

Samal ajal st perioodil 01.01.2024 kuni 31.12.2024 on uusi juriidilisi isikuid Eestis registritesse kantud:

Aasta	Uued juriidilised isikud kokku:	nendest äriühinguid	nendest äriühingutest omakorda osaühingutena
2021	29 415	26 066	25 701
2022	24 624	21 116	20 902
2023	25 985	22 017	21 737
2024	27 133	23 487	23 208

1.5. Perioodil 01.01.2024 kuni 31.12.2024 esitati kokku 243 748 (kakssada nelikümmend kolm tuhat seitsesada nelikümmend kaheksa) 2023 aasta majandusaasta aruannet. Seisuga 02.01.2025 oli Eestis esitatud kokku 245 222 (kakssada nelikümmend viis tuhat kakssada kakskümmend kaks) 2023 aasta majandusaasta aruannet.³ Neist 184 600 majandusaasta aruannet (st 68%) 2023.a majandustegevuse

² 02.01.2025 seisuga oli ainuosanikuga ja ainujuhatuse liikmeka asutamisel 171, registris 168780, kustutamisel 17, pankrotis 148 juriidilist isikut. Võrdluseks: seisuga 1. detsember 2023 oli Eestis registrite andmetel kokku 269 400 osaühingut, millest 171 729 osaühingu (st ligi 64%) puhul on ainuosanik ja ainus juhatuse liige üks ja see sama füüsiline isik. Vt Maksejõuetuse teenistuse 2023. a tegevusaruannet: <https://maksejõuetus.konkurentsiamet.ee/maksejõuetuse-teenistus/tegevused-ja-tulemused>

³ Täiendav selgitus: 2023.aastal esitati 2023. aasta majandusaasta kohta kokku 1405 aruannet ja 2025.a alguses kohe 69 aruannet 2023. aasta majandustegevuse kohta.

kohta esitati õigeaegselt, 60 622 aruannet (st 22%) hilinemisega ja 26 973 aruannet (st 10%) on seni esitamata.

Perioodil 01.01.2024 kuni 31.12.2024 esitasid juriidiliste isikute juhatuse liikmed avalikustamiseks kokku 273 206 mistahes aasta juriidilise isiku majandusaasta aruannet. Eestis oli 2025.a alguse seisuga kokku esitamata 94 538 majandusaasta aruannet (st majandusaastate 2016 – 2023 majandusaasta aruanded).

Perioodil 01.01.2024 kuni 31.12.2024 on Eestis registrite andmetel tehtud 30 333 majandusaasta aruande esitamata jätmise trahvihoiatusmäärust.

Perioodil 01.01.2024–31.12.2024 on Eestis registrite andmetel tehtud 26 534 aruandetrahvimäärust ja 16 415 korduvat aruandetrahvimäärust.

Võrdluseks, et aastal 2021 tehti 10 333 aruandetrahvimäärust. Aastal 2022 tehti 8901 aruandetrahvimäärust. Aastal 2023 tehti 3671 aruandetrahvimäärust ja 157 korduvat aruandetrahvimäärust.

Registripidajate esitatud andmetest nähtub, et Eestis ei täida õigusaktides toodud raamatupidamise avalikustamise nõudeid konservatiivselt võttes 50 000 juriidilist isikut. Teisisõnu osaleb Eestis tsiviilkäibes konservatiivselt võttes 50 000 ebausaldusväärset juriidilist isikut, kellega tehinguid tehes võtavad võlausaldajad riski.

Majandusaasta aruanded jäetakse esitamata, sest kehtiva õiguse kohaselt kustutatakse äriühing juhtimisorganite eelnevat käitumist kontrollimata registrist.⁴ Mitte keegi Eestis hetkel ei tea, millises kogusummas need konservatiivselt võttes 50 000 juriidilist isikut aastal 2024 tegelikult võlausaldajatele, sh välisinvestoritele kokku kahju tekitasid Eestis. Juhul, kui võtta aluseks Maksejõuetuse teenistuse teadaolev informatsioon varatute maksejõuetute juriidiliste isikute poolt keskmiselt tasumata jäetud võlasumma kohta, milleks on aastal 2024 umbes veerand miljonit eurot, siis on selliste ebausaldusväärsete juriidiliste isikute juhtorganite poolt tekitatud kahju võlausaldajatele ja Eesti majandusele (mainele ja usaldusväärsele) konservatiivselt arvatuna 12 500 000 000 (kaksteist ja pool miljardit) eurot.

1.6. Perioodil 01.01.2024 kuni 31.12.2024 kuulutas kohus Eestis välja 160 (saja kuuekümmne) juriidilise isiku pankroti⁵, sealhulgas Maksejõuetuse teenistuse taotlusel kuulutati aastal 2024 välja 10 (kümne) varatu maksejõuetu juriidilise isiku pankrotimenetlust riikliku järelevalvena ehk avaliku uurimisena.

1.7. Eesti Töötukassa 2025.a töötuskindlustuse kogukuludeks ehk väljamakseteks on planeeritud 346,1 miljonit eurot. Juhul, kui tööandjad ei lõpetaks varatuna või ei läheks pankrotti, oleks riigieelarvelisest Eesti Töötukassast ka väljamakseid vähem. Eesti Töötukassa ei saa kehtiva õiguse kohaselt astuda pärast hüvitise väljamaksmist pankrotimenetluses võlausaldaja rolli, et saada omakorda raha tagasi võlgnikult või tema lähikondsetelt.

1.8. Eestis elab keskmiselt 1,3 miljonit inimest. Statistikaameti andmetel on Eestis 2024. aastal 43 500 makseraskustes leibkonda, mida on üle 40% rohkem kui eelmisel aastal. Avaliku arvamuse seireuuringu kohaselt langes eluga rahul olevate elanike osakaal 66%-lt 60%-le, mis on viimaste aastate madalaim näitaja. Igapäevaste kulude tõus valmistab väga või pigem suurt muret 86%-le elanikest, Eesti majanduslik olukord 87%-le ja maksumuudatused 80%-le.⁶ Eestis on iga päev keskmiselt 100 000 ettevõtet ja inimest kellelegi võlgu. Nõue on muutunud sissenõutavaks, aga võlgnik seda mingil põhjusel ei täida. Ühest küljest arvatakse, et inimeste finantstarkuse tase on madal, teisest küljest aga, et riik

⁴ Näiteks Maksejõuetuse teenistusel puudub õigus ja pädevus riiklikku järelevalvet väljaspool pankrotimenetlust teha.

⁵ Äriregistri 13.01.2025 andmetel 2024.a kohta: https://ariregister.rik.ee/est/statistics/bankruptcies_and_deletions

⁶ Allikas: Riigikantselei. Avaliku arvamuse seireuuring, detsember 2024 : <https://www.riigikantselei.ee/uuringud>

toetab ise inimeste õpitud abitust erinevate (toetus)meetmetega. 2024.a septembri keskel Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Kojalt saadud andmetel on Eestis unikaalseid võlgnikke st nii juriidilisi kui ka füüsilisi isikuid suurusjärgus 100 000 ning nende koguvõlg võlausaldajate ees on igapäevaselt 1,5 miljardit eurot. Detsembris uuesti Kojalt andmeid kontrollides oli lisandunud umbes 2000 unikaalset võlgnikku ja nende koguvõlg oli kasvanud igapäevaselt 1,6 miljardi euron. Võrdluseks niipalju, et Tallinna Linna eelarve 2025. aastal on 1,29 miljardit eurot.

1.9. Maksejõuetuse teenistus leiab, et nõuetekohaselt läbiviidud maksejõuetusmenetlused, teisisõnu maksejõuetuse kui nähtusega ühiskonnas tegelevad avalikud teenused, on avalik hüve, mida tuleb riigil avalikes huvides tagada. Maksejõuetuse teket tuleb ohjata, juba tekkinud maksejõuetuse tekke põhjusi uurida ning vastavalt reageerida ühiskonnas toimuvatele muutustele tagamaks võlausaldajate, võlgnike ja muude puudutatud isikute tasakaalustatud huvid.⁷ Maksejõuetus ei ole üksnes pankrot, nagu ta oli seda 20 aastat tagasi. Laiemas plaanis seisneb seadusandja poolt Eestis loodud mistahes maksejõuetusmenetluse liigi (*st võlanõustamise*⁸, *saneerimismenetluse*⁹, *võlgade ümberkujundamise menetluse*¹⁰, *kohustustest vabastamise menetluse*¹¹, *pankrotimenetluse*¹², *pankrotimenetluse avaliku uurimisena või eriauditina läbiviimine*¹³) avalik huvi nii üldise finants- ja ärimoraali parandamises, ausate majandussuhete loomisele innustamises, maksejõuetuse põhjuste väljaselgitamises kui ka ühiskonna (sh ettevõtluskeskkonna) kaitsmises maksejõuetute füüsiliste ja juriidiliste isikute eest ning et kõik maksejõuetused lahendatakse kiirel ja korrektsel viisil.¹⁴

1.10. Maksejõuetusvaldkond on kõigis arenenud demokraatlikes riikides väga oluline majanduse, finants- ja sisejulgeoleku valdkond, millega tegeldakse igapäevaselt. Näiteks Läti Vabariigi Valitsus võttis 21. septembril 2016 aastal korraldusega nr 527 vastu maksejõuetuspoliitika arendamise suunised aastateks 2016-2020 ja nende elluviimise kava koos sihtmõddikutega iga eesmärgi suhtes. Aastaks 2019 oli Lätil nüüdseks maailma parim IT süsteem kõigi maksejõuetusmenetluste reaajas menetlemiseks ning reaajas pankrotihaldurite ja saneerimisnõustajate üle kiire ja otstarbeka järelevalve teostamiseks ning võlgnike väljamaksete suurus võlausaldajatele on ajas kasvanud. Ärikelde kohaldab raskeid juhtimisvigu teinud isikutele Läti Maksejõuetuse Kontrolli Teenistus (<https://www.mkd.gov.lv/en/about-us>) ehk täidesaatev võim, mitte kohtuvõim. IT süsteemi algorütm jagab pankrotimenetlusi juhuslikkuse alusel pankrotihalduritele ning soovitusi teeb nii Läti Maksejõuetuse Kontrolli Teenistus kui ka Rootsis näiteks eraldi riigiasutus - täitevamet Kronofogden. Riik sekkub maksejõuetusvaldkonda jõudsalt, sest 1990ndate lõpus väljatöötatud toimetused on oma aja ära elanud. Rootsis on ärikelde kohaldamiseks kaks lihtsat alust: maksuvõlad riigile ja mistahes suured võlad võlausaldajatele. Ühiskonnas on krediit lihtsasti kättesaadav ning äriühingud ei vaja enam asutamiseks kapitali (sissemakset/eelarvet), et tegutsema hakata. Lihtne on võlgu maha jätta, mida riik aktsepteeritava käitumisena ühiskonnas lubada ei tohi.

1.11. Maksejõuetuse teenistuse hinnangul on maksejõuetusvaldkonnas süsteemseid ja suure mõjuga probleeme palju. Teisisõnu võiks öelda, et Eestis ei ole enam mitte mingit vahet, kas Eestis pankrotiseadus ja saneerimiseadus kehtib või mitte, sest võlausaldajad ei saa jätkuvalt oma nõuetele rahuldust maksejõuetusvaldkonna seadustega loodud avalike teenuste kaudu. Erinevatele probleemidele maksejõuetusvaldkonnas on nüüdseks üle 10 aasta regulaarselt tähelepanu pööranud ka Õiguskantsler. Maksejõuetuse teenistus nõustub täielikult Õiguskantsleriga, kes on juba aastal 2015 kirjutanud, et: „*avaliku teenusena osutatava kvaliteetse ja tõhusa pankrotimenetluse keskmes peab olema võlausaldajate huvide maksimaalne kaitse. Pankrotimenetluse kaudu pakub õigussüsteem isikutele*

⁷ S. Viimsalu. The Over-Indebtedness Regulatory System in the Light of the Changing Economic Landscape. *Juridica International*, XVII/2010, pp 217-226.

⁸ Vt sotsiaalhoolekande seaduse §§-d 44 ja 45.

⁹ Vt saneerimiseaduse § 1.

¹⁰ Vt füüsilise isiku maksejõuetuse seaduse § 1.

¹¹ Ibid.

¹² Vt pankrotiseaduse § 2 ja 3.

¹³ Vt pankrotiseaduse § 192¹ ja § 192⁸ lg 3.

¹⁴ P. Kriibi. Justiitsministeerium. Maksejõuetusinstituudi (nõ pankrotiombudsmani) loomise vajadus, Tallinn, 2016, lk 20 jj.

rahumeelset vaidluste lahendamise ja kahjustatud majanduslike huvide heastamise võimalust ning mh keelab omakohtu. See ongi kogu pankrotimenetluse eesmärk. /.../ Sellel hetkel, kui pankrotimenetluse kulud või pankrotihalduri tasu nn söövad ära pankrotivara, võib riigi loodud pankrotimenetluse süsteemi lugeda ebaotstarbekaks.¹⁵“ Maksejõuetusvaldkond peaks ammu olema digitaliseeritud ning mitte mingil juhul ei saa teenistuse hinnangul otstarbekaks pidada pankrotihaldurite ja usaldusisikute tunnitasu määra seadusega ülespoole indekseerimist (nagu ka aastal 2025) ja kõrgeid tulemustasu %, sest selline tasusüsteem ei vasta võlausaldajate kui klientide ootustele. Kriitiliseks probleemiks on teenistuse hinnangul aastakümneid avalik-õiguslikku funktsiooni täitvate pankrotihaldurite, saneerimisnõustajate ja usaldusisikute endi avaliku võimu kuritarvitused, muud rikkumised ning nüüdseks paraku „hambutu“ haldusjärelvalve.¹⁶

1.12. Sissejuhatuses kokkuvõttes leiab Maksejõuetuse teenistus, et hetkel teadaolevalt minimaalselt igapäevane ligikaudu neljateistkümne miljardi suurune maksejõuetus kui nähtus, mis „sööb“ igapäevaselt edasi Eesti majandust, Eesti usaldusväärset ja mainet, peab olema kriitiliselt tähtis ja aktuaalne valdkonnaga seotud ministritele valitsemiseks.

1.13. Eestis peab muutuma inimeste käitumine st iga inimene ei pea saama Eestis äri alustada või seda raskete juhtimisvigade korral edasi teha, võlgnikud peavad hakkama korrektselt õigusakte ja lepinguid täitma ning maksejõuetusmenetlustega seni tegelev riigi enda haldusaparaat tuleb kiiresti korda teha.

2. Maksejõuetuse teenistus

2.1. Maksejõuetuse teenistus on oma tegevuses sõltumatu, autonoomse pädevuse ja oma eelarvega riikliku ja haldusjärelvalveorgan ning muu korrakaitseorgan. Maksejõuetuse teenistus ei oma väär- ega süütegude menetlemise õigust ning õigust kohaldada vahetut sundi. Teenistus ei oma õigust iseseisvalt menetleda ühtegi (sund)likvideerimis-, pankroti-, saneerimis- ja/või füüsiliste isikute maksejõuetusaja. Maksejõuetuse teenistus puudub õigus kohaldada ärikeelde. Maksejõuetuse teenistus ei ole ühegi riigi poolt loodud maksejõuetust lahendava avaliku teenuse ega IT süsteemi omanik.

2.2. Maksejõuetuse teenistuse ülesanneteks on:

a) teostada riiklikku järelvalvet (pankroti)võlgniku ja (pankroti)võlgniku lähikondsete tegevuse üle seoses (pankroti)võlgniku pankrotimenetlusega ja eesmärgiga uurida (pankroti)võlgniku ja (pankroti)võlgniku lähikondsete võimalikku seadusvastast käitumist (pankroti)võlgniku maksejõuetuse tekitamisel või makseraskuste suurendamisel pankrotimenetlustes, milles esineb avalik huvi vältida pankrotimenetluse raugemist, või selgitada välja avalikus huvis oleva maksejõuetusaja olulised asjaolud.

b) teostada haldusjärelvalvet pankrotihalduri üle pankrotimenetluses menetluse seaduspärase läbiviimise ning pankrotimenetluse kulude otstarbekusega seoses.

c) aidata kaasa ühtse maksejõuetuse praktika kujundamisele pankroti- ja saneerimismenetluses ning võlgade ümberkujundamise ja füüsilise isiku kohustustest vabastamise menetluses.

2.3. Maksejõuetuse teenistuses töötas seisuga 31.12.2024.a. kolm ametnikku: juhataja ja kaks järelvalve eksperti. Üks neist asus tööle 6. mail 2024.a. Kõigil teenistujatel on vähemalt kaks kõrgharidust ja vähemalt 15 aastat töökogemust erinevatest valdkondadest.

2.4. Maksejõuetuse teenistuse tegevuste ja tulemuste kokkuvõtted kuude ja kvartalite kaupa on avalikult kättesaadavad teenistuse kodulehel. Maksejõuetuse teenistus töötas aastal 2024 kokku 4905 (neli tuhat viis) töötundi. Maksejõuetuse teenistuse töötund maksis maksimaalselt 43 (nelikümmend kolm) eurot

¹⁵ Vt nt Õiguskantsleri kiri 23.09.2015 nr 18-2/151098/1504063.

¹⁶ Vt Maksejõuetuse teenistuse 2023.a tegevusaruande lisa nr 2 haldusjärelvalve kohta:

<https://maksejõuetus.konkurentsiamet.ee/sites/default/files/documents/2024-01/MJT%202023%20tegevusaruande%20lisa%20nr%203%20-%20HJV.pdf> Riigikohtu halduskolleegium võttis 26. novembril 2024.a. menetlusse Maksejõuetuse teenistuse määrusekaebuse haldusjärelvalve teemal.

(koos kõigi maksudega).¹⁷ Maksejõuetuse teenistuse eelarve reaalne kasutus aastal 2024 oli alla 50% ministri kinnitatud eelarvest.

2.5. Maksejõuetuse teenistus on Konkurentsiameti (st koostöö- ja tugiteenuste teenistuse) teenindamisel, mis omakorda ostab teatud tugiteenuseid sisse Riigi Kinnisvara AS-lt ja Riigi Tugiteenuste Keskuselt. Maksejõuetuse teenistus kasutab ametiülesannete tegemiseks peamiselt dokumendihaldussüsteemi Delta, kohtuinfosüsteemi ning Microsoft tooteid Outlook, Word ja Excel. Maksejõuetuse teenistusel ei ole oma seadusest tulenevate ülesannete täitmiseks (ameti)sõidukit.

2.6. Maksejõuetuse teenistuses koostati, saadeti ja võeti aastal 2024 vastu dokumendihaldussüsteemis Delta üle 1800 dokumendi, sh 1149 dokumenti olid seotud riikliku järelevalvega ehk avalike uurimistega ja 576 dokumenti olid seotud pankrotihaldurite haldusjärelevalvega.

2.7. Maksejõuetuse teenistus juhib veelkord tähelepanu asjaolule, et erinevalt teistest edumeelsetest riikidest puudub Eestis jätkuvalt terviklik mistahes maksejõuetuskaasuste kajastamise ja lahendamise IT süsteem (*nn võlausaldajate, võlgnike ja menetlejate ühine töölaud*), mis võimaldaks maksejõuetusökosüsteemi osaliste ja menetlejate vahelist kiiret ja läbipaistvat infovahetust, üksikasjalikku andmekorjet, andmete töötlemist, reaalajas haldusjärelevalve teostamist ja muud statistikat avaliku teenuse kuluefektiivseks juhtimiseks. Äriregistrisse esitatud võlgnike majandusaasta aruannetes sisalduvad metaarvandmed ei ole näiteks automaatselt nähtavad ja kasutatavad kohtuinfosüsteemis maksejõuetuskohtunike menetluslual.

2.8. Avaliku teenusena pakutava maksejõuetusteenuse edukuse mõõtmist (*inglise keeles recovery rate for creditors*) ei ole võimalik kehtiva regulatsiooni kohaselt jätkuvalt teha ilma erinevate asutuste ja teenistujate ülemääraste jõupingutusteta (*tuleb teha käsitsi arvutused iga menetluse kohta Excelis*). Kehtiv regulatsioon automaatseid arvutusi ei toeta.

3. Riiklik järelevalve - juriidilisest isikust võlgnike ja nende lähikondsete käitumine

3.1. Maksejõuetuse teenistus uurib juriidilisest isikust (pankroti)võlgniku ja selle lähikondsete võimalikku seadusvastast käitumist maksejõuetuse tekitamisel või makseraskuste suurendamisel pankrotimenetlustes.

3.2. Maksejõuetuse teenistus vaatas 2024. aastal läbi kokku 193 varatu maksejõuetu juriidilise isiku pankrotimenetlust, kokku laekus kohtutest 193 ettepanekut¹⁸ avalike uurimiste algatamiseks. Teenistuse hinnangul oleks pidanud ettepanekuid laekuma vähemalt poole võrra rohkem.

3.3. Nimekiri kõikidest varatutest maksejõuetutest juriidilistest isikutest, mis on Maksejõuetuse teenistusele maakohtute kaudu 2024.a. analüüsimiseks saadetud, ja kokkuvõte nende käitumisest on toodud käesoleva tegevusaruande lisa nr 1.

3.4. Maksejõuetuse teenistus saab kehtiva regulatsiooni kohaselt oma riikliku järelevalve alged maakohtutest.¹⁹ Maksejõuetuse teenistusel puudub seadusest ja teistest õigusaktidest tulenevalt õigus ja pädevus omaalgatuslikult algatada pankrotimenetlust avaliku uurimisena või näiteks pankrotihalduri, võlausaldaja, (pankroti)võlgniku lähikondse või muu kolmanda isiku taotlusel. Maksejõuetuse teenistusel ei ole õigust iseseisvalt menetleda ühtegi (sund)likvideerimis-, pankroti-, saneerimis- ja/või füüsiliste isikute maksejõuetusasja.

¹⁷ Aastal 2024 maksis pankrotihalduri (ja usaldusisiku) töötund 164 eurot + käibemaks.

¹⁸ Harju Maakohtust 140, Tartu Maakohtust 51, lisaks Pärnu ja Viru Maakohtust kokku 2.

¹⁹ On ilmnenuid juhtumeid, kus maakohus näiteks käimasolevas pankrotimenetluses PankrS § 158 ilmnenuid raugemise korral jätab ettepaneku Maksejõuetuse teenistusele saatmata, kuigi seadus sellise kohustuse maakohtule sätestab. Lisaks ei teavita teatud pankrotihaldurid viivitamatult ise kohut käimasolevas pankrotimenetluses ilmnenuid raugemise situatsioonist.

3.5. Need 193 varatut maksejõuetut juriidilist isikut on oma lähikondsete²⁰ käitumise kaudu teenistusele teadaolevalt tekitanud võlausaldajatele ja Eesti ühiskonnale laiemalt kahju kokku ligi 50 miljoni euro ulatuses.²¹ Eesti Maksu- ja Tolliametile jätsid need varatud maksejõuetud võlgnikud teenistusele teadaolevalt maksmata 7,3 miljonit eurot. Lisaks tuli Eesti Töötukassal (riigil) hüvitada varatute maksejõuetute juriidiliste isikute töötajatele saamata jäänud töötasusid ligi 1,5 miljoni euro ulatuses, sh sotsiaalmaks.

3.6. Ühe varatu maksejõuetu juriidilise isiku juhtorganid jätsid oma käitumisega aastal 2024 keskmiselt tasumata ligi 255 tuhat eurot võlgu võlausaldajatele.

3.7. Nendes 193 pankrotimenetluses, mida Maksejõuetuse teenistus analüüsis, oli maakohtute poolt määratud 36 (kolmkümmend kuus) erinevat pankrotihaldurit (*number on sama, mis eelmisel st 2023. aastal*)²² ning enim jõudis Maksejõuetuse teenistusele läbivaatamiseks Indrek Lepsoo, Andrias Palmitsa, Kristo Tederi, Mark Uska, Oliver Ennoki ja Andrus Õnniku koostatud ajutise halduri kui sõltumatu eksperdi kohtutele esitatud aruandeid.

3.8. Võlausaldaja esitas pankrotiavalduse 36 juhul st 19% analüüsitava varatute maksejõuetute juriidiliste isikute puhul. Ülejäänud juhtudel esitas pankrotiavalduse võlgniku juhtorgani liige st võlgnik ise.

3.9. Analüüsitavatest 31 juhul (st 16%) oli pankrotivõlgnike suhtes juba varem pankrot väljakuulutatud - koguvõlg neil kokku ligi 19 miljonit eurot, sh maksuvõlg 2 miljonit.

3.10. Osakapital oli jäänud sisse maksmata 21% varatutest võlgnikest ning 9% varatutest võlgnikest on endine või praegune juhatuse liige ise füüsilise isikuna juba pankrotimenetluses. Juhatuse liikmed ise on füüsiliste isikutena vastutavad solidaarselt varatute maksejõuetute juriidiliste isikute võlgade eest summas 3,2 miljonit eurot.

3.11. Analüüsitavatest 38 juhul oli kasutatud nn tuntud „likvideerimisteenust“.

3.12. Sularaha kasutust tuvastati summas 3,7 miljonit eurot.

3.13. Need 193 varatut maksejõuetut juriidilist isikut olid asutatud järgmistel aastatel:

8% - aastatel 1989-1999

9% - aastatel 2000-2005

13% - aastatel 2006 kuni 2010

20% - aastatel 2011 kuni 2015

35% - aastatel 2016-2020, sealhulgas 21% - aastatel 2018 ja 2019

15% - aastatel 2021 kuni 2023

Enne 2000 aastat oli asutatud 16 varatut võlgniku, kõik tegutsesid erinevates valdkondades. Ühel juhul oli võlgnik juba 2004 äriregistrist kustutatud, kuid siis otsustati ennistada ning seejärel esitati pankrotiavaldus. Kuna kõik võimalused olid aegunud, siis varatu võlgnik kustutati uuesti äriregistrist. Pooltele so 8 äriühingule sai saatuslikuks sõltumine ühest kliendist, juhatuse väsimine, riigi poolt rahastuse lõppemine ja nõrk kohanemine muutustega. Vanim lõpetanud varatu juriidiline isik oli MTÜ Stuudiotheater Ilmarine (asutatud 1989. aastal).

14-24 aastat äriregistris aktiivselt olnud ja lõpuks varatuna lõpetajaid oli 40, millest 6 oli seotud ehitusvaldkonnaga (*enamik ei esitanud õigel ajal pankrotiavaldust ja kõigil olid rasked juhtimisvead*).

²⁰ Pankrotiseaduse § 117 määratleb võlgniku lähikondsete mõiste. Kohus võib lugeda võlgniku lähikondseks ka PankrS § 117 lõigetes 1 ja 2 nimetatava võlgnikule lähedase isiku.

²¹ Lisaks menetlesid kõiki neid pankrotimenetlusi ajutised haldurid, kohtud, pankrotihaldurid ja Maksejõuetuse teenistus, mis on samuti riigieelarvele täiendav kulu.

²² Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja registris on pankrotihaldureid umbes võrra rohkem.

7 varatut võlgnikku tegutsesid mootorsõidukite remondi, müügi, rendi ja parandusega. Pooled neist ei esitanud õigel ajal pankrotiavaldust ning oli probleeme sularaha arvestusega. 4 varatut võlgnikku pakkusid toitlustusteenust ning nende maksejõuetuse põhjustena mängis rolli äri asukoht, juhatuse väsimine ja klientide kadumine.

Aasta 2024 varatute võlgnike pankrotiavalduse esitanute seas oli kõige enam esindatud 4 - 8 aasta vanused võlgnikud so 68 varatut võlgnikku. Nendest ainult 10 varatut maksejõuetut võlgnikku esitasid pankrotiavalduse õigel ajal, lisaks 10 umbes 6 kuulise hilinemisega. Kõige rohkem olid varatute võlglaste nimekirjas esindatud arvuti- ja programmeerimisteenused, ehitus - ning toitlustusvaldkond. Kolmekümne seitsmel juhul 68-st oli tegemist nõrga äriplaaniga ja sealhulgas kahekümne kolmel juhul olid suured küsitavused raha kasutamise ja ettevõtluse tarbeks.

3.14. Maksejõuetuse teenistus tuvastas aastal 2024 järgnevad varatute maksejõuetute juriidiliste isikute juhtimisorganite ja raamatupidamise eest vastutavate isikute enim levinud rasked juhtimisvead ja muud õigusrikkumised:

- a) 150 juhul st ligi 78% juhtudest ei ole võlgniku juhtorgani liikmed esitanud õigel ajal kohtule pankrotiavaldust. See protsent on püsinud eelmise st 2023. aastaga samal tasemel, kus tegemist oli 77% juhtudest. 43 pankrotiavaldust olid esitatud õigel ajal. 52 on esitatud kuni kuuekuulise hilinemisega, 31 kuni aastase hilinemisega ja 31 ka üle aastase hilinemisega, 36 üle 2 aastase hilinemisega.
- b) Võrreldes eelmise st 2023. aastaga on vähenenud umbes 10% võrra juhtude arv, kus puudub või on puudulikult peetud raamatupidamine. 2024.a oli raamatupidamisega probleeme 37% juhul ja 2023.a ligi 47% juhtudest.
- c) Majandusaasta aruannete esitamine on paranenud 18% võrra. 2023 oli varatutel äriühingutel majandusaasta aruanded esitamata 70 juhul (53%), 2024 on vastav protsent 35. Viimast majandusaasta aruannet pole esitatud 30 juhul, kahe viimase majandusaasta aruannet pole esitatud 12 juhul, kolme viimase aasta aruannet - 7 juhul, nelja kuni mitte ühtegi aruannet - 18 juhul.
- d) Varatu võlgniku juhatuse liikmed on teinud lisaks pankrotiavalduse õigeaegsele esitamata jätmisele muid raskeid juhtimisvigu, näiteks raamatupidamise korraldamata jätmine 35% juhul, maksude väärarvestus (sh tasumata jätmise eesmärgiga) 12% juhul, äriühingu raha kasutamine ettevõtlusega mitteseotult ja vara äriühingust väljaviimine 44% juhul ja ettevõtte üleminek (uue äriühingu asutamisega) 10% juhul.
- e) Nõrk äriplaan (*inimese oskamatus äri teha ja äriühingut nõuetekohaselt juhtida*) on tulnud ilmsiks ligi pooltel juhtudel st 48% juhul.

3.15. Eraldi teema on võlgnike lähikondsetele reaalselt vastutuse kohaldamine eelpool nimetatud raskete juhtimisvigade ja õigusrikkumiste korral ning inimeste käitumise mõjutamine. Maksejõuetuse teenistusel kui riikliku järelevalve organil puudub kehtiva õiguse kohaselt ärikeelu kui esialgse õiguskaitsevahendi (tõkendi) kohaldamise õigus võlgnike lähikondsete suhtes. Ärikeelu väärilised olid / on aastal 2024 Maksejõuetuse teenistuse hinnangul 41 inimest. 19% juhtumitest oli tegemist kuriteo tunnustega teoga, kus oleks olnud vajadus või oli ka juba algatatud või lõpetatud kriminaaluurimine. Võrdlusena, et aastal 2023 oli teenistuse hinnangul vastav ärikeelu vääriliste inimeste arv 59. Maksejõuetuse teenistus võib taotleda kohtult ärikeelu kohaldamist võlgniku lähikondsete suhtes. Maksejõuetuse teenistus on pidanud otstarbekaks aastatel 2023 ja 2024 taotleda kohtutelt ärikeelu kohaldamist 16 (kuueteistkümne) juhi suhtes. Probleemiks on osutunud maa- ja ringkonnakohtute töökoormus, mistõttu ärikeelu taotluste menetlemine võtab teenistuse hinnangul jätkuvalt liiga palju aega.

3.16. Varatu äriühingu maksejõuetuse põhjuseks võivad olla ka muud asjaolud, näiteks väliskeskkonna teguritest tingitud probleemid - *koroonapiirangud, sõjast tingitud sanktsioonid, ehitusmaterjalide, energia ja töajõu hinna tõus, tänava remont Tallinnas, küberrünnak ja muud vääramatute jõu tegurid,*

mis töid kaasa müügikäibe vähenemise ja klientide arvu kokkukuivamise – seda esines ca 14 % Maksejõuetuse teenistuse läbivaadatud pankrotiasjadest. Sõltuvus ühest kliendist oli 8% juhtudest, kulukad õigusvaidlused, erimeelsused juhtkonnas ja juhtkonnast inimeste lahkumine 10%, tegevuse hääbumine 4% juhtudest.

3.17. Maksejõuetuse teenistusele teadaolevalt jäid 39% varatutest juriidilisest isikust võlgnikest võlgu võlausaldajatele summas kuni 51 000 eurot, 19% varatutest juriidilisest isikust võlgnikest võlgu võlausaldajatele summas 51 000 kuni 100 000 eurot. Seega 58% (112 varatu maksejõuetu juriidilise isiku) vastu oli/on nõudeid summas kuni 100 000 eurot. Samas jäid 23% varatutest juriidilisest isikust võlgnikku võlausaldajatele võlgu 100 000 eurot kuni 300 000 eurot. Üheksa varatut juriidilisest isikust võlgnikku suutsid teha ligi poole kogu võlast (so ca 45 %) ehk 22 miljonit eurot.

Kokkuvõtte:

	2023	%	2024	%	summa
võlad kuni 51 000 eurot	57	43	75	39	1 862 739
võlad 51 001-100 000 eurot	27	20	37	19	2 669 559
võlad 100 001-300 000 eurot	27	20	44	23	7 387 852
võlad 300 001-1 000 000 eurot	17	13	27	14	14 551 978
võlad üle 1 miljoni	5	4	9	5	22 069 629

3.18 Kõige populaarsemad tegevusvaldkonnad varatute maksejõuetute juriidiliste isikute puhul olid ehitus 15%, tootlustus 13% ja tootmine 11%. Võrreldes 2023. aastaga on ehituse valdkonnas tegutsevate varatute äriühingute arv langenud pea poole võrra so 13% ja vähenenud on ka jaemüügi sektor ligi poole võrra, kuid tõusnud on tootmisettevõtete osakaal 37% ja mootorsõidukite müük, hooldus ja remont 50%. Jätkuvalt on enam-vähem samal tasemel kinnisvara (7%), arvutisüsteemide haldus ja programmeerimine (6%), jaemüük (7%). Uued varatud tulijad on kultuuri ja vaba aja veetmise valdkonnast 3% ja lapsehoiuteenus (1%).

Ettepanekud algatada avalik uurimine tehti järgmistes sektorites:	Laekunud ettepanekute arv	Teadaolevad võlausaldajate nõuded varatute ühingute vastu (eurodes)	Arv protsendina MJT-le laekunud ettepanekute koguarvust
ajutise tööjõu rent	4	475 962	2%
arvutisüsteemide haldus, programmeerimine, andmetöötlus	12	3 496 208	6%
ehitusvaldkond	28	4 509 915	15%
finantsteenused, investeerimine, valdusfirmad, raamatupidamine, juriidiline nõustamine, äritegevuse nõustamine	14	6 217 212	7%
hulgimüük lilled, teravili, ehted, elektroonika jt	8	1 486 729	5%

jaemüük lilled, elektroonika, elekter, toit, rõivad jm	14	11 808 575	7%
kaubavedu	7	2 221 362	4%
kinnisvara haldamine, rent, maastiku hooldus	14	2 723 425	7%
Lapsehoiuteenus	2	50 138	1%
vaba aeg, meelelahutus, teater, spordiklubi	5	314 771	3%
metsatööd, abistavad tegevused	3	447 793	1%
mootorsõidukite müük, rent, parandus	16	3 373 683	8%
toitlustus, restoranid, kohvikud jms	25	3 407 809	13%
tootmine-rõivad, nahktooted, metallkonstruktsioon, mööbel, toit jt	22	4 988 704	11%
taime ja loomakasvatus, hobusekasvatus	5	851 464	3%
Vahendustegevus	4	629 224	2%
muud abitegevused, disain, hambaravi, juuksur, majutus, sotsiaalteenus	10	1 538 782	5%

3.19. Nimekiri varatutest maksejõuetust juriidilistest isikutest, kelle suhtes on Maksejõuetuse teenistuse taotlusel kohus pankroti välja kuulutanud avaliku uurimisena, on kättesaadav kodulehel: <https://maksejõuetus.konkurentsiamet.ee/avalikud-uurimised-2023-aastal> ja <https://maksejõuetus.konkurentsiamet.ee/avalikud-uurimised-2024-aastal>.

3.20. Neist aastatel 2023 ja 2024 algatud avalikust uurimisest lõpetati 2024.a. Maksejõuetuse teenistuse kooskõlastusel või taotlusel ära 1 (üks) pankrotimenetlus. Nendest 2 (kaks) oli seisuga 31.12.2024 maakohtutes lõpetamise ootel.

3.21. Aastal 2024 laekus avalike uurimiste tagajärjel pankrotivõlgnike arvelduskontodele sh lähikondsete poolt hüvitatud kahjuna kokku 129 006 eurot. Maksejõuetuse teenistusele hüvitati riigieelarvesse tagasi teenistuse enda menetluskulu summas 870 eurot.

3.22. Juhul kui ilmneb, et võlgnik või võlgniku lähikondne on seoses maksejõuetuse tekkimisega pannud toime kuriteo tunnustega teo, teatab Maksejõuetuse teenistus sellest prokurörile või politseile kriminaalmenetluse alustamiseks. Maksejõuetuse teenistuse kaasabil esitati 2024. aastal avalike uurimistega seoses üks kuriteoteade.

3.23. Riikliku järelevalvena läbiviidavate pankrotimenetluste otstarbekusest:

a) 2024. aastal ei rakendanud Maksejõuetuse teenistus talle antud õigust osta sisse eriauditeid või viia pankrotimenetlusi läbi eriaudititena. Maksejõuetuse teenistuse ametnikud koostasid

pankrotimenetlustes vajalikud (eel)analüüsid ja muud menetlustoimingud ise, kuivõrd see oli kokkuvõttes majanduslikult riigile kiirem ja otstarbekam (odavam).²³

b) Maksejõuetuse teenistus tuvastas, et 2024.a analüüsitud varatute maksejõuetute võlgnike pankrotimenetlustes soovisid ajutised haldurid kohtute kaudu menetluskuludena võlausaldajatelt kohtute deposiiti ette saada keskmiselt 3932 eurot ühe pankrotimenetluse kohta ning juhul, kui kõik pankrotimenetlused oleks avalike uurimistena riigi poolt algatatud, siis esialgne orienteeruv ajutiste haldurite (töö)tasu soov oleks tulnud võtta arvesse kogusummas 758 945 eurot.

c) Mistahes avaliku uurimisena läbiviidav pankrotimenetlus ehk riiklik järelevalve ei ole Eestis kiire, efektiivne ja majanduslikult otstarbekas, kuivõrd riikliku järelevalvena läbiviidavat pankrotimenetlust viivad seadusandja volitusel hetkel läbi korraga kolm (haldus)organit: kohus/kohtujuristid, ajutine haldur/pankrotihaldur ja Maksejõuetuse teenistuse teenistujad. Loogiline, mõistlik, menetlusosalistele arusaadav ja riigile majanduslikult otstarbekas oleks varatu maksejõuetu juriidilise isiku ja tema lähikondsete riiklik järelevalvemenetlus ning ettekirjutuste tegemine tuvastatud tekitatud kahju tagastamiseks võlausaldajatele ühe organi kaudu.

4. Pankrotihaldurite ehk avalik- õiguslike ülesannete täitjate haldusjärelevalve

4.1. Mistahes maksejõuetusmenetluse liik Eestis ehk riigi poolt loodud maksejõuetusega võitlev avalik teenus (st pankrotimenetlus, saneerimismenetlus, võlgade ümberkujundamismenetlus, kohustustest vabastamise menetlus) on avaliku huviga menetlus.²⁴

4.2. Maksejõuetuse teenistus käsitleb kõiki võlanõustajaid, pankrotihaldureid, saneerimisnõustajaid ja usaldusisikuid kui ainuisikulisi seaduses sätestatud ülesandeid täitvaid haldusorganeid HMS § 8 lg 1 tähenduses, sest avalik-õiguslikke ülesandeid võib lisaks asutustele ja avalik-õiguslikele juriidilistele isikutele seaduse, selle alusel antud määruse või sõlmitud halduslepingu alusel täita ka eraõiguslik juriidiline isik, üksikisik või isikute kogu. Ka Õiguskantsler on oma 03.07.2024. a seisukohas nr 6-1/240842/2403937 leidnud, et: „*kuna haldur on avalik-õiguslikku ametit pidav isik, kohaldatakse tema tekitatud kahju hüvitamisele riigivastutuse seaduses sätestatud*“. Lisaks maksab riik pankrotihaldurite töötasud pankrotimenetluste raugemiste korral riigi eelarvest.²⁵

4.3. Hoolimata sellest, et pankrotimenetlus on avaliku huviga menetlus, ei täida mitte ükski Eestis tegutsemisõigust omav pankrotihaldur pankrotiseaduse § 59 lg 2 punkti 7 ehk mitte ükski pankrotihaldur ei ole avaldanud ega avalda jätkuvalt avalikkusele, võlausaldajatele, võlgnikele, järelevalveorganitele, sh kohtutele andmeid pankrotimenetluste kohta, milles avalik-õiguslikku ülesannet täitev isik on kinnitatud pankrotihalduriks. Pankrotiseadusega sätestatud avalikustamise koht on Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja kui avalik-õigusliku juriidilise isiku peetav pankrotihaldurite ehk maksejõuetusvaldkonnas avalik-õiguslike ülesannete täitjate register. Pankrotiseaduse § 59 lg 2 punktis 7 sätestatud nõude mittetäitmine omakorda raskendab võlausaldajatel, võlgnikel ja järelevalveorganitel, sh kohtutel oluliselt ennetada ja kontrollida ajutiste haldurite ja pankrotihaldurite võimalikke huvide konflikte, erapooletust, sõltumatust, vajalikku eelnevat kogemust teatud majandussektoris pankrotimenetluse läbiviimisel ning pankrotiseaduse §-s 125 nimetatud keelatud tehinguid.

4.4. Järelevalve pankrotihalduri üle on olemuselt halduse sisene järelevalve, kus rakendub ulatuslik uurimisõhvimõte kogu funktsiooni olemuse ja avalik-õigusliku ülesande (st PankrS § 54 toodu) täitmise üle.

²³ Maksejõuetuse teenistusele pakutud tunnihinne eriauditite teostamise eest oli alates 60 eurot tunnist, millele lisandub käibemaks.

²⁴ Seda on näiteks kinnitanud Tallinna Ringkonnakohus juba 25 aastat tagasi lahendis nr II-2/578/00.

²⁵ Kõigi eelduste kohaselt said 36 pankrotihaldurit aastal 2024 kokku suurusjärgus 193 000 eurot riigieelarvest.

4.5. Eestis kehtib pankrotihalduri kutse kandjate (*PankrS § 54 nimetatud avalik-õiguslike ülesannete täitja ehk pankrotihalduri, saneerimisnõustaja, likvideerija ülesannetes ajutise haldur/pankrotihalduri, usaldusisiku*) tegevuse või tegevusetuse suhtes pädevate järelevalveorganite ja järelevalve liikide paljusus. Maksejõuetuse teenistus leiab, et selline järelevalvesüsteem maksejõuetusvaldkonnas ei ole olnud, ei ole hetkel ega ei saa ka tulevikus olla kiire ja efektiivne tagamaks maksejõuetusega võitleva avaliku teenuse peamist eesmärki, milleks on võlgniku vara kiire realiseerimine võlausaldajate nõuete rahuldamiseks ja õigusrahu taastamine.²⁶

4.6. Vastavalt pankrotiseaduse § 70 teostab Maksejõuetuse teenistus piiratud ulatuses iseseisvalt oma äranägemise järgi ja sõltumatult haldusjärelevalvet pankrotihaldurite üle. Maksejõuetuse teenistus peab paraku kokkuvõtvalt väitma, et aastal 2024 oli halduskontroll endiselt takerdunud nii järelevalvesubjektide käitumise kui ka mõnети järelevalveorganite ühiste arusaamade ja piisava pädevuse puudumise tõttu.

4.7. Hoolimata asjaolust, et Maksejõuetuse teenistusele pankrotiseaduse ja selle seletuskirja kohaselt kaebusi esitada ei saa, pöörduti Maksejõuetuse teenistuse poole 2024.a kirjalikult üle 50 korral – seda nii füüsilisest kui ka juriidilisest isikutest võlgnike, võlausaldajate, pankrotihaldurite endi, kohtute ja muude asutuste poolt. Maksejõuetuse teenistus jõudis üle kontrollida muude peamiste järelevalveülesannete kõrvalt veidi üle 50 pankrotimenetluse. Maksejõuetuse teenistus on teavitanud rikkumistest nii Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja juhatust kui ka järelevalvekohtuid (-kohtunikke). Maksejõuetuse teenistus on aastal 2024 esitanud teatud pankrotihaldurite suhtes kuriteoteated.

4.8. Hoolimata sellest, et Maksejõuetuse teenistus ei ole pankrotiseaduse seletuskirja kohaselt peamine järelevalve teostaja, pidas Maksejõuetuse teenistus alates 2024.a II kvartalist vajalikuks olla ise proaktiivne halduskontrolli teostaja ning uurida avalik-õiguslike ülesannete täitjate praktikat (eelkõige kulude otstarbekuse küsimuses), mittevastavusi ja rikkumisi maksejõuetusvaldkonnas.

4.9. Kuivõrd eelmisel st 2023. aastal kasutas Maksejõuetuse teenistus 6 korral neljateistkümnest talle riikliku järelevalve raames st avalikes uurimistes antud õigust välja vahetada maakohtu poolt algselt määratud pankrotihaldur, siis palus Maksejõuetuse teenistus 02. aprillil 2024.a kõigil pankrotihalduritel esitada edaspidiselt huvide konflikti ennetamiseks ning sõltumatuse ja erapooletuse tagamiseks ning pankrotiseaduse § 125 (*keelatud tehingud*) kontrollimiseks teenistusele informatsiooni. Valdav enamus pankrotihaldureid väljendasid selle peale negatiivset vastukaja. Enamus pankrotihaldureid väitsid, et teenistusel puudub pädevus, pankrotihaldurite üle ei tohi Maksejõuetuse teenistus halduskontrolli teostada, sest nende kohta ei ole teatavaks saanud teavet, mis annaks alust arvata, et pankrotihaldur on oma kohustusi rikkunud. Maksejõuetuse teenistus võttis esitatud negatiivse vastukaja teadmiseks ning arvestas oma edaspidises töös, et teenistusel (riigil) oleks mõistlik mitte valida ja/või kinnitada avalikes uurimistes pankrotihalduriteks neid pankrotihaldureid, kes 02.04.2024.a soovitud informatsiooni teenistusele ei ole esitanud.

4.10. Vastavalt PankrS § 55 lg 3 punktile 5 kohustub pankrotihaldur andma oma tegevusest aru ja esitama pankrotimenetluse kohta andmeid kohtule, järelevalveametnikule ja pankrotitoimkonnale.

²⁶ Vabariigi Valitsuse seaduse § 75¹ lõikes 1 sätestatud haldusjärelevalve on ühe haldusorgani (*näiteks Maksejõuetuse teenistuse, Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja juhatuse, Advokatuuri juhatuse*) kontroll teise haldusorgani (*näiteks pankrotihaldur, saneerimisnõustaja, likvideerija ülesannetes ajutine haldur/pankrotihaldur, usaldusisik*) üle. Haldusjärelevalve puhul ei määra alluvussuhte järelevalvepädevust (VVS § 75¹ lg 2). Järelevalve teostaja võib eriseadusest tuleneva volituse alusel kontrollida haldusorgani kogu tegevust. Haldusjärelevalvega on hõlmatud riigi haldusorganite kogu tegevus. Järelevalvepädevus tuleneb konkreetse haldusorgani tegevusvaldkonnast tagada selles valdkonnas (*näiteks maksejõuetusvaldkond*) kehtivate normide järgimine ning kohustusest kontrollida sh teiste haldusorganite poolt seadusega või seaduse alusel kehtestatud nõuete järgimist. Avalik kord on ühiskonna seisund, milles on tagatud õigusnormide järgimine ning õigushüvede (*näiteks erapooletu ja sõltumatu saneerimis- ja pankrotimenetlus, menetlusosaliste võrdne kohtlemine, kiire, efektiivne ja otstarbekas menetlus*) ning isikute (*näiteks võlausaldajate*) subjektiivsete õiguste kaitstus.

4.11. Eeskätt need pankrotihaldurid, kes Maksejõuetuse teenistusele ei esitanud mingit informatsiooni (*ning ei avaldanud seda Koja peetud registris või avaldasid registris tegelikkusele mittevastavat infot*), langesid Maksejõuetuse teenistuse halduskontrolli riskivalimisse.

4.12. Maksejõuetuse teenistus ei leidnud aastal 2024 paraku valdava enamuse järelevalvesubjektidega ehk pankrotihalduritega ühist keelt. Maksejõuetuse teenistus käsitleb kõiki pankrotihaldureid haldusorganitena HMS § 8 lg 1 tähenduses. Eeltoodud käsitlemisega pankrotihaldurid ei nõustu. Antud õiguslikult põhimõtteline arvamuse lahkumine on viinud Maksejõuetuse teenistuse ning pankrotihaldurid erineva arusaamani nii sellest, mis on pankrotihalduritele lubatud või keelatud pankrotimenetluse läbiviimisel, kui ka sellest, kas pankrotihalduri toimepandu kvalifitseerub pelgalt mittevastavusena või õigusrikkumisena.

4.13. Maksejõuetuse teenistus on aastal 2024 valikuliselt oma algatuslikult ja/või laekunud vihjete, kaebuste ja märgukirjade pinnalt kontrollinud järgmisi teemasid:

a) tegutsemine kas füüsilisest isikust pankrotihaldurina või läbi pankrotihalduri büroo. Juhul kui pankrotihaldur on Koja koduleheküljel (PankrS § 59 lg 2 alusel) avaldanud, et ta tegutseb pankrotihalduri büroo kaudu, siis kas see pankrotihalduri büroo on füüsiliselt olemas (kättesaadav menetlusosalistele) ja tegutseb (näiteks on büroos assistent, büroo telefonile vastatakse jms), sh kas pankrotihalduri büroo asub Koja kodulehel märgitud aadressil.

Maksejõuetuse teenistus tuvastas halduskontrolli käigus näiteks, et pankrotihaldur Maie Klemmer, pankrotihaldur Olev Kuklase, pankrotihaldur Erik Savi, pankrotihaldur Urmas Tross ja pankrotihaldur Andres Tootsman ei tegutsenud kontrollimise ajal Koja koduleheküljel avalikkusele avaldatud aadressil.

b) pankrotihalduri töötasu taotlemine järelevalveorganilt ehk kohtult. Eeltoodust punktist a) lähtuvalt, kas pankrotihalduril on õigus taotleda kohtult oma töötasu enda tegutseva pankrotihalduri büroo kaudu või tuleb pankrotihalduril taotleda kohtult töötasu pankrotihaldurile kui füüsilisele isikule, sest tegelikult pankrotihalduri büroo kaudu pankrotihaldur avalik-õiguslikke ülesandeid ei täida.

Halduskontrolli raames selgus, et paljudel pankrotihalduritel oli lisaks Koja kodulehel märgitud büroole veel mitmeid äriühinguid, mille kaudu erinevaid pankrotimenetlusi samaaegselt läbi viidi, sh kohtutelt pankrotihalduri töötasu taotleti. Maksejõuetuse teenistus tuvastas halduskontrolli käigus näiteks, et pankrotihaldur Erik Savi, pankrotihaldur Jüri Truuts ja pankrotihaldur Andres Tootsman esitasid kohtutele (ja teatud juhtudel Maksu- ja Tolliametile) eksitavat informatsiooni pankrotihalduri töötasu taotlemisega seoses, sh Koja kodulehel märgitud büroo asemel taotleti kohtust töötasu mõne muu pankrotihalduriga seotud äriühingu pangakontole. Lisaks teatud pankrotihaldurid taotlesid kohtult töötasu suuremas tunnitasmääras kui pankrotiseaduse kehtiv redaktsioon seda konkreetsel juhul ette näeb.

c) pankrotihalduri asjaajamine ehk pankrotimenetluse dokumenteerimine, pankrotihalduri toimiku pidamine kooskõlas justiitsministri määrusega st kas pankrotihaldur peab toimikut jooksvalt, kas toimik on peetud lähtudes määruse nõuetest, kas toimik on digitaalne ja süsteemne kronoloogiline terviklik kogum dokumentidest, millega on võimalik menetlusosalistel ja järelevalveorganil õigusaktides toodud alustel tutvuda.

Maksejõuetuse teenistus tuvastas halduskontrolli käigus näiteks, et pankrotihaldur Magnus Braun keeldus ja keeldub tänaseni teenistusele (ja kohtule) halduri toimiku(te)le ligipääsu andmisest, pankrotihaldur Peeter Seperi toimik kontrollitavas pankrotimenetluses ei olnud terviklik ja süsteemne, pankrotihaldur Andres Tootsmanni toimik kontrollitavas pankrotimenetluses ei olnud terviklik ja süsteemne, pankrotihaldur Kauri Rattusel puudus kontrollitavas menetluses pankrotitoimik koos võlausaldajate nõudeavaldustega, pankrotihaldur Ly Mürsool puudusid aastal 2023 ja puuduvad aastal 2024 digitaalselt peetud pankrotihalduri toimikud menetluste kohta.

d) pankrotihalduri avalik-õiguslike ülesannete delegeerimine ilma õigusliku aluseta. Pankrotihaldur peab vastavalt kehtivale pankrotiseadusele talle pandud ülesandeid täitma reeglina isiklikult. Pankrotihaldur ei või üle anda kogu oma tegevust.²⁷ Juhul kui haldur delegeerib valdava osa talle seadusega pandud avalik-õiguslikke ülesandeid edasi, siis sellise teguviisiga suurendab pankrotihaldur teadlikult ja tahtlikult selle pankrotimenetluse kulusid ja vähendab võlausaldajatele mõeldud väljamakseid.

Maksejõuetuse teenistus tuvastas halduskontrolli käigus näiteks, et teatud pankrotihaldurid on delegeerinud pankrotimenetluse läbiviimise pankrotitoimkonna liikmetele ja nendega seotud äriühingutele ning teatud pankrotihaldurid on delegeerinud pankrotimenetluse läbiviimise teiste võlausaldajatega seotud äriühingutele.

e) juriidilisest isikust pankrotivõlgniku pankrotivara valitsemine, pankrotivara müük ja keelatud tehingute kontroll

Maksejõuetuse teenistusele on aastal 2024 teatavaks saanud näiteks, et teatud pankrotihaldurid:

- 1) ei ole asunud valitsema pankrotivõlgniku pankrotivara
- 2) on ostanud pankrotivara arvel ilma õigusliku aluseta esemeid, mille otstarve ei seondu pankrotimenetlusega (*tõenäoliselt olid ostetud endale isiklikuks otstarbeks*)
- 3) on kandnud pankrotivara (raha) iseendale ja endaga seotud äriühingutele ilma õigusliku aluseta
- 4) on lasknud pankrotivara enampakkumise korral osalejate tagatisrahad kanda endale kuuluvale advokaadibüroole, mitte pankrotivõlgniku maksekontole
- 5) on pankrotivara enampakkumise korral osalejatele tagastanud tagatisraha väiksemas summas kui sätestatud (st panga teenustasude võrra väiksemas summas)
- 6) on kandnud pankrotivara (raha) endale kuuluvale advokaadibüroole ilma õigusliku aluseta

f) erinevad vead kohtutele esitatud lõpparuannetes ja esitamisaegades

Maksejõuetuse teenistus tuvastas halduskontrolli käigus näiteks, et teatud pankrotihaldurid esitavad kohtutele lõpparuandeid liiga vara. Pankrotiseaduses toodud lõpparuande esitamiseks vajalikud eeldused ei olnud täidetud. Lisaks tuvastas Maksejõuetuse teenistus, et pankrotihaldurite lõpparuannetes märgitu ei kattu juriidilisest isikust pankrotivõlgniku pangakontolt nähtuvaga.

4.13. Kokkuvõttes tuvastas Maksejõuetuse teenistus aastal 2024 üle 40 erineva liigi mittevastavusi ja/või õigusrikkumisi.

4.14. Kokkuvõtte haldusjärelvalvest on esitatud käesoleva tegevusaruande lisas nr 2.

5. Ühtse maksejõuetuse praktika kujundamise ühtlustamisele kaasa aitamine

Maksejõuetuse teenistus on lisaks 2023.a saadetud märgukirjadele, soovitudele ja ettepanekutele²⁸, mida ei ole paraku (veel) lahendama sisuliselt asunud, aastal 2024 teinud ettepanekuid seaduste muudatusteks, nagu näiteks hoiu-laenuühistu seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu kohta.

Maksejõuetuse teenistus on aastal 2024 korraldanud erinevatel teemadel infotunde ja seminare, võtnud osa pankrotihaldurite poolt korraldatud menetlustoimingutest (nt võlausaldajate esimesed üldkoosolekud), vastanud meediaväljaannete infopäringutele, kohtunud võlgnike ja võlausaldajatega, vastanud erinevatele küsimustele, selgitustaotlustele ja teabenõuetele ning korraldanud praktika

²⁷ Riigikohtu 29.01.2020. a määrus tsiviilasjas nr 2-17-18069, p 24.7.

²⁸ Vt <https://maksejõuetus.konkurentsiamet.ee/praktika-ja-soovitused/praktika-ja-soovitused>

mõistmiseks ja ühtlustamise eesmärgil koostöös Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Kojaga praktikume pankrotihalduritele ning teinud koostöökohtumisi teiste riigiasutustega.

Maksejõuetuse teenistuse tegevuste kokkuvõtte on kõigile regulaarselt kättesaadavad teenistuse kodulehel.

Eesti on Maksejõuetuse teenistuse kaudu alates 01. juulist 2024 Rahvusvahelise Maksejõuetusvaldkonna Regulaatorite Assotsiatsiooni (IAIR) liige, et tuua Eestisse parimat haldus- ja järelevalvepraktikat teistest liikmesriikidest ning õppida teiste riikide kogemustest.

Maksejõuetuse teenistust külastas Tallinnas augustis 2024 Läti Maksejõuetuse Kontrolli Teenistus, Rootsi Täitevamet, Soome Pankrotiombudsman, Poola Justiitsministeeriumi maksejõuetusvaldkonna järelevalveosakond ja Leedu Justiitsministeeriumi maksejõuetusvaldkonna järelevalveosakond, et omavahel arutada akuutseid järelevalveküsimusi.

Maksejõuetuse teenistuse järelevalve eksperdid ja justiitsministeeriumi vastava valdkonna eksperdid külastasid detsembris 2024 Serbia ja Poola riiklikke maksejõuetusvaldkonna järelevalveorganeid IT süsteemidega tutvumise eesmärgil.

6. Lõppsõna

Maksejõuetuse teenistus tuvastas aastal 2024 (nii nagu aastal 2023) oma ülesannete täitmisel, et:

1) **Eestis kehtib võlgnikukeskne maksejõuetusõiguse (toime)mudel.** Maksejõuetusmenetlused on võlgnikusõbralikud, reeglina kirjalikud menetlused. Kehtiv regulatsioon on võlgnike ja lähikondsete suhtes liialt leebe juriidilise isiku ja füüsilise isiku kogu elutsükli jooksul hoolimata tuvastatud rasketest juhtimisvigadest ja korduvatest õigusrikkumistest Eesti tsiviilkaibes.

2) **Võlausaldajad jäävad maksejõuetusmenetlustes kaitseta st ei saa oma nõuetele rahuldust.** Võlausaldajad on kaotanud usu maksejõuetusmenetluste kui avalike teenuste kaudu saada rahuldust Eesti ärikeskkonnas ebaausalt käituvate juhtide vastu. Osaliselt on võlausaldajad kaitseta seetõttu, et pankrotihaldurid võitlevad ennekõike oma (töö)tasu kätte saamise eest, mistõttu neil puudub motivatsioon kõigi võlausaldajate huvides erapooletult, sõltumatult ja võrdselt kõiki koheldes maksejõuetusmenetlusi läbi viia. Pankrotihaldurite tasu süsteem on ajale jalgu jäänud.

3) **Mistahes maksejõuetusmenetlus on avaliku huviga menetlus.** Maksejõuetuse kui nähtusega võitlevad kõik riigid. Maksejõuetusest kui nähtusest, mis on tekkinud Eesti ühiskonda väga laiaulatuslikult kättesaadava krediidi võimaldamisega, tuleb avalikult tabudeta rääkida. Varatul maksejõuetul äriühingul, mille lähikondsed tegid raskeid juhtimisvigu ei saa olla äri-, maksu- või pangasaladusi maksejõuetusmenetluste läbiviimise ajal, kui uuritakse maksejõuetuse põhjuseid ning soovitakse võlausaldajatele tekitatud kahju kiiresti hüvitada. Kõigile inimestele tuleb finantstarkust õpetada, sh kindlasti enne kui Eestis äri tegema soovitakse hakata. Iga inimene ei pea olema äriühingu omanik või juht. Lepingute mittetäitmine ja õigusvastane käitumine võlgade massilise maha jätmisega rikub kogu Eesti mainet. Keegi ei soovi Eesti ettevõtete või inimestega (äri)asju ajada, kui meid ei saa usaldada. Poliitika kujundajatel on aeg mõista, et võlgnikukeskses (st võlgnikku soosivas) maksejõuetusõiguse süsteemis (toimemudel) ei saa ükski riik võlausaldajaid kaitsta, investorite usaldusväarsust ja kindlust tekitada ning riigi ärikeskkonda rikkujatest „puhastada“ üksnes tsiviilõiguslike meetmetega.

4) Eesti maksejõuetusõiguses ei ole jätkuvalt selgesõnaliselt sätestatud, millistest **maksejõuetusõiguses rahvusvaheliselt tunnustatud printsiipidest** Eesti maksejõuetusmenetlustes, sh piiriülestes maksejõuetusmenetlustes **tuleb menetlejatel lähtuda**. Printsiibid annavad suuna. Printsiipide puudumine ei võimalda ühtlustada ka praktikat.

5) **Hoolimata** Maksejõuetuse teenistuse hinnangul ulatuslikult levinud **raskete juhtimisvigade tuvastamisest** aastatel 2023 ja 2024, **ei saa** Eestis kehtiva õiguse alusel hetkel **kiiresti ärikeeldu kui menetlusaegset tõkendit kohaldada** ning lisaks ei saa **kohaldada inimese käitumise muutmiseks sobilikke ettekirjutusi ja muid meetmeid Eesti ühiskonnale (võlausaldajatele) tekitatud kahju kiireks hüvitamiseks või inimese ärikeskkonnas edasise tegutsemise peatamiseks või piiramiseks** (näiteks ettekirjutus välja kanditud rahasummade tagasikandmiseks pankrotipessa, äriühingu osaluse ostu-müügi keeld või uue äriühingu asutamise keeld, ühiskondlikult kasuliku töö rakendamine mõjutusvahendina, Eestist lahkumise keeld kuni juhi käitumises muudatuste ilmnemiseni vms)

6) Eestis kehtib pankrotihaldurite ehk avalik-õiguslike ülesannete täitjate suhtes **järelevalvajate ja järelevalve liikide paljus, mis praktikas ei toimi**. Hetkel kehtivas õiguses sätestatud järelevalvesüsteem ei ole kiire, odav, efektiivne ja üheselt menetlusosalistele mõistetav. Riik ise ja maksejõuetusteenust soovivad võlausaldajad on „pantvangis“ – pankrotihaldurilt ei saa tegutsemisõigust ära võtta isegi juhul kui rasked õigusrikkumised on tuvastatud.

Lugupidamisega,

Maksejõuetuse teenistus

14. jaanuaril 2025.a.

Eraldiseisvate dokumentidena on lisatud:

Lisa 1 - Varatud maksejõuetud juriidilisest isikust võlgnikud ja nende käitumine

Lisa 2 - Haldusjärelevalve